

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-12-21

Närvarande: F.d. justitieråden Gustaf Sandström och Lena Moore samt justitierådet Anders Eka.

En amnesti för explosiva varor

Enligt en lagrådsremiss den 30 november 2017 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ansvarsfrihet vid vissa brott mot tillståndsplikten för explosiva varor.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Emma Sjöberg.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Den föreslagna lagen har tagits fram med lagen (2017:807) om ansvarsfrihet vid vissa vapenbrott som utgångspunkt. Enligt den lagen inträder ansvarsfrihet för vapeninnehav när någon frivilligt lämnar in eller låter lämna in ett skjutvapen eller ammunition. Det är i det fallet inte förenat med några svårigheter att avgöra vid vilken tidpunkt ansvarsfrihet kan inträda.

Det är svårare att i fråga om explosiva varor slå fast en motsvarande tidpunkt eftersom det gäller varor som inte kan tas med och lämnas in till Polismyndigheten.

Det krav som ställs upp i remissen är att personen frivilligt ska kontakta Polismyndigheten och lämna de uppgifter som behövs för att myndigheten ska kunna omhänderta den explosiva varan (1 § första stycket första meningen). Om Polismyndigheten vid samma tillfälle uppmanar personen att bistå myndigheten vid omhändertagandet krävs för ansvarsfrihet att personen följer myndighetens anvisningar (andra meningen). Det kan enligt remissen handla om att visa Polismyndigheten var den explosiva varan finns eller att öppna ett låst utrymme. I likhet med vad som gäller enligt vapenamnestilagen har den som kontaktar Polismyndigheten rätt att vara anonym.

I remissen framhålls att amnestin, till skillnad från vapenamnestin, inte kan knytas till inlämnandet och att ansvarsfrihet i stället ska inträda när personen kontaktat Polismyndigheten och lämnat de uppgifter som efterfrågats. I författningskommentaren betonas att ansvarsfriheten inte är beroende av att ett omhändertagande faktiskt sker.

Om uppgiftslämnaren lämnar de uppgifter som behövs för att den explosiva varan ska kunna omhändertas och varan faktiskt omhändertas omedelbart därefter, eller i vart fall innan frågan om ansvarsfrihet ställs på sin spets, bör den föreslagna ordningen inte vålla några tillämpningsproblem. Ansvarsfrihet gäller då för all olovlig hantering av den omhändertagna varan som uppgiftslämnaren gjort sig skyldig till innan han eller hon kontaktade Polismyndigheten. Om uppgiftslämnaren valt att vara anonym kan ansvarsfrihet åberopas av vem som helst eftersom ansvarsfriheten då uteslutande är kopplad

till den omhändertagna varan, inte till en viss person. Effekten blir densamma som när ett vapen lämnas in enligt vapenamnestilagen.

Aktualiseras frågan om ansvar för olovlig hantering av den explosiva varan innan den omhändertagits blir den ordning som föreslås i remissen däremot problematisk. Det kan finnas olika skäl till att varan inte omhändertagits. De lämnade uppgifterna kan ha varit bristfälliga i något avseende, eller rent felaktiga. Det kan också vara så att de lämnade uppgifterna i och för sig var tillräckliga för att varan skulle kunna lokaliseras och tas om hand men att Polismyndigheten av någon anledning ännu inte haft möjlighet att göra det. För ansvarsfrihet krävs då att de uppgifter som lämnats om den explosiva varan vid kontakten med Polismyndigheten var tillräckliga i bestämmelsens mening och att det råder identitet mellan den varan och den explosiva vara som påträffats. Om uppgiftslämnaren var anonym kommer ansvarsfrihet över huvud taget inte kunna göras gällande i ett sådant fall.

Att regleringen i första meningen innehåller en svårtillämpad bevis-situation och har denna innebörd kan inte anses framgå av den föreslagna lagtexten. Den uppfyller därmed enligt Lagrådets mening inte de krav på klarhet och förutsebarhet som bör ställas.

Mot denna bakgrund drar Lagrådet slutsatsen att den avgörande tidpunkten för ansvarsfrihet svårligen kan bestämmas till den tidpunkt då personen har lämnat efterfrågade uppgifter till Polismyndigheten. Enligt Lagrådet måste för ansvarsfrihet krävas att den explosiva varan har omhändertagits av Polismyndigheten (något som dock inte ska behöva ske inom amnestiperioden).

En sådan ordning innebär att kravet på omhändertagande framgår av lagen, att ansvarsfriheten inträder vid en bestämd tidpunkt och att det

inte uppstår någon oklar bevissituation i det avseendet. Att uppgiftslämnaren riskerar att inte komma i åtnjutande av ansvarsfrihet om frågan aktualiseras innan Polismyndigheten har omhändertagit varan är ofrånkomligt.

Vidare avstyrker Lagrådet den i andra meningen föreslagna bestämmelsen om skyldighet att följa uppmaningar som polisen formulerar i samband med uppgiftslämnandet. Bestämmelsen ger ett betydande skönsmässigt utrymme för polisen. Frågan om ansvarsfrihet blir också i hög grad svårbedömd. Om ansvarsfriheten förutsätter att den explosiva varan har omhändertagits av Polismyndigheten i enlighet med vad Lagrådet anfört i det föregående behövs inte någon sådan bestämmelse. Det ligger då i uppgiftslämnarens eget intresse att se till att detta också kan ske.

Andra meningen i 1 § första stycket bör alltså utgå. Den tid amnestin pågår bör förtydligas i första meningen.

1 § första stycket skulle därmed kunna avslutas enligt följande.

... under tiden 15 oktober 2018–11 januari 2019 frivilligt kontaktar Polismyndigheten och lämnar de uppgifter som behövs för att myndigheten ska kunna omhänderta den explosiva varan. För ansvarsfrihet krävs att den explosiva varan har omhändertagits av Polismyndigheten.

Om Lagrådets förslag godtas bör 1 § andra stycket liksom 2 § ändras så att det som handlar om att bistå Polismyndigheten vid omhändertagandet utgår.